Astrae Sibul

Lehekülgi mäluraamatust

Minu isa Aleksander Sibul raamatukogutegelasena

Tallinna Keskraamatukogu pidi järk-järgult loobuma oma muusikaosakonnast, arhiivkogust ja muidugi ka keelatud kirjandusest, mis oli jälle koha leidnud Keskraamatukogu hoone avarais keldriruumides. Sinna toodi ka Läände põgenenutest maha jäänud raamatuid. Nende üleandmisega viivitati viimase võimaluseni, tuues argumendiks, et ei ole jõutud neid raamatuid korralikult sorteerida ja arvele võtta.

Raamatukogusse võeti tööle hulk kesiste teadmiste, aga sellevõrra suurema poliitilise pagasiga inimesi, kelle peamiseks ülesandeks oli õige poliitilise suuna jälgimine. Majja kolis elama keegi Sokolova-nimeline naiskodanik, kes ametlikult küll töötas laenutuses, kuid kelle põhiliseks tegevuseks oli lausa nuhkimine. Seoses keelatud kirjandusega olgu mainitud mõningad huvitavad episoodid.

Saksa okupatsiooni ajal ilmus Eestis bolševike kuritöid kirjeldav “Eesti rahva kannatuste aasta”. Teos ilmus kahes jaos. Varsti pärast Tallinna “vabastamist” tuli Tallinna Keskraamatukogusse Suure Isamaasõja kangelane Arnold Meri, kes palus seda teost endale.

1951. aasta kevadel oli Keskraamatukogu keldrites suur komisjon, et sorteerida keldris asuvast keelatud kirjandusest välja hävitamisele kuuluvad raamatud. Komisjoni liikmete hulgas olid ka Helene Johani ja Salomonia Telmann. Mõlemad leidsid mõne raamatu väärtusliku olevat, ainult et erinevatest vaatepunktidest nähtuna. Kui Salomonia hindas raamatu pehmet paberit tualettpaberi seisukohalt lähtudes, siis Helene Johani pidas silmas muidugi raamatu tõelist väärtust.

Raamatukogu külastasid pidevalt igasugused komisjonid, kes väsimatult otsisid töös puudusi. Nii möödus aastaid, enne kui isa sai endale suvel puhkust võtta, ka siis kutsuti ta telegrammiga puhkuselt tagasi. Selge, et niisugune asi mõjus tervisele, ja isa oligi mitu korda haiglas. Tuli üle elada ka venna ja lähemate sõprade küüditamised ja vangistamised. Minu isa vallandati 1950. aasta augustis, ta oli tollal juba ligi 66 aastat vana. Käskkirja esimeses variandis märgiti vallandamise põhjuseks pensionile siirdumine. Hiljem tehti käskkiri ümber ja siis oli märgitud “tööga mittetoimetulemine”.

Keskraamatukogu uueks direktoriks sai Oskar Pärn, kelle esimeseks “reformiks” oli direktori kabineti mööbli põhjalik uuendamine.

Kohe varsti pärast ametisse astumist käskis O. Pärn meil perega ametikorterist välja kolida, ähvardades vastasel korral meid kohtukorras välja tõsta lasta. Et kolida polnud kuhugi, polnud ju lootustki elamispinda saada, jäime kohale, et vähemalt kohtuotsuseni korteris edasi elada. Nüüd aga hakkasid raamatukogu ruumides sündima kummalised asjad: küll kukkusid riiulid koos raamatutega ümber, keldriruumidest “leiti” relvi. Oskar Pärn ütles selge sõnaga, et kui raamatukogus peaks tulekahju puhkema, siis on Aleksander Sibul või tema pere süüdi. Ükskord tabas aga süüdistajaid väike äpardus. Nõudnud kõige kategoorilisemalt A. Sibulaga kokkusaamist, pidid nad emalt kuulma,

et nõutav viibib juba mitmendat päeva haiglas. Pikkade nägudega lahkuti seekord ukse tagant. Järgmine samm oli anda asjaajamine prokuröri kätte, et perekond keset külma talve kolme päeva jooksul korterist välja tõstetaks. Isa käik prokuröri juurde päästis tookord olukorra. Nüüd anti asi rahvakohtusse, kus mõisteti meie perekond siiski väljatõstmisele. Kaebasime edasi ülemkohtusse, kus jäeti rahvakohtu otsus jõusse. 1951. aasta juunis tõstetigi meid korterist välja teist elamispinda vastu andmata. Kuid saatuse imelisel tahtel, lahkete inimeste abiga õnnestus siiski kuuse alla jäämist vältida, leida ajutisi ulualuseid ja 1951. aasta 6. oktoobril kolisime korterisse tollase aadressiga Narva mnt. 56–4.

Nüüd algas A. Sibula elu pensionärina. Suure osa ajast võttis küttemure lahendamine. Korter asus vana paekivimaja esimesel korrusel, oli ahiküttega ja hoolimata rohkest kütmisest küllaltki külm. Kütte muretsemine oli seotud suurte raskustega. Puukuur asus õues, nii pidi isa puid saagides ja lõhkudes suure osa päevast veetma värskes õhus. Rahulikum elu ja rohke värskes õhus viibimine parandasid tema tervist, nii et tal tuli ajavahemikus 1951–1977 haiglas viibida vaid kahel korral. Aktiivse inimesena lülitus ta ühiskondlikku töösse majavalitsuse kaastöökomisjonis.

Keskraamatukogus vahetusid direktorid pärast isa vallandamist üsna sageli. Kõik nad olid omast kohast üsna tublid inimesed, ainult raamatukogundusest oli neil päris ähmane ettekujutus. Niisugune olukord kestis seni, kuni Tallinna M. Gorki nimelise Keskraamatukogu direktoriks sai Leningradis raamatukogualase kõrghariduse omandanud Niina Aršas, kes vabastas raamatukogu nuhkidest ja hakkas asutuse tööd asjatundlikult juhtima. Tema direktoriks olles kutsuti A. Sibul koos abikaasaga 1967. aastal Keskraamatukogu juubelile. Alates 1964. aastast peeti A. Sibula juubelisünnipäevi Keskraamatukogus, teistel sünnipäevadel käisid endised kolleegid ja Niina Aršas teda kodus õnnitlemas. Viimast korda peeti isa juubelisünnipäeva Keskraamatukogus 1974. aastal, kui tal täitus 90 eluaastat. Isa oli siis peaaegu pime, kuid ta pidas kokkutulnuile väga sisuka ja huvitava tänukõne.

Tema mälu oli imetlusväärne ja ta mõistus kristallselge. Temalt said abi üliõpilased diplomitööde tegemisel. Samuti oli ta abiks raamatukogualastes küsimustes.

Kuid tema pensionipõlve peatööks sai mälestuste kirjapanek kirjanik A. H. Tammsaarest. Kirjandusteadlasel Erik Tederil oli juba kaua meeles mõlkunud kogumiku väljaandmine, kus oleksid mälestused kirjanikust. Kogumik ilmuski 1978. aastal. Õnneks alustas E. Teder mälestuste kogumist küllaltki vara; paljud mälestuste autorid ei olnud teose ilmumisel enam elavate kirjas. A. Sibula töö oli tähtis veel selle poolest, et ta säilinud nõudesedelitele ja osalt ka mälule toetudes koostas nimestikud raamatutest, mida kirjanik võttis Tallinna Keskraamatukogust lugemiseks.

1968. aasta märtsis suri minu ema Leena Sibul ja maeti Pärnamäele perekonna matmisplatsile. 1977. aasta septembris kolisime Narva maanteelt Tina tänavasse (20–6), sest vanemad majad Narva maanteel lammutati. Uues korteris sai A. Sibul elada neli aastat. Ta suri Paldiski maanteel asuvas Meremeeste haiglas 1981. aasta 5. novembri varahommikul, olles just eelmisel päeval saanud 97-aastaseks. Matusetalitus toimus Tallinna Keskraamatukogu suures saalis.

Aleksander Sibula tutvusringkond oli lai, sinna kuulusid peaaegu kõik kaasaegsed haridus- ja kultuuritegelased. Tema nimi oli tema aktiivse tegutsemise aastatel laialt tuntud, isegi Suurbritannia teatmeteose “Who’s who” 1938. aasta väljaandes leidub tema nimi.

Aleksander Sibul oli tagasihoidliku, tasakaaluka ja vastutuleliku iseloomuga. Ja ka talle tuldi vastu, kui ta seda palus. Vaatamata oma tagasihoidlikule iseloomule muutus ta võitlejaks, kui tuli võidelda haridus- ja kultuuripõllul esinevate väärnähtuste vastu ning nõuda eluõigust vajalikele reformidele. Sel puhul avaldas ta kirjutisi ning võttis agaralt sõna.

Viljandi-päevil tutvus A. Sibul maalikunstnik ja kirjanik Jaan Vahtraga. Ka tutvus kirjanik Hugo Raudsepaga ulatub Viljandi- päevadesse, samuti tutvus raamatukaupmees Jaan Leokesega.

Helsingi Eesti Haridusseltsis tutvus ta paljude inimestega, kellega tuli hiljem tihedamaid kokkupuuteid Eestis. Olgu mainitud nendest kaks: Leena Kuller (1892–1968) ja Anni Warma (1891–1957). Esimene oli haridusseltsis kirjatoimetaja-asjaajaja, temast sai 1921. aastal A. Sibula abikaasa. Anni Warma, neiuna Pulk, oli hilisema Eesti Vabariigi diplomaadi Aleksander Warma esimene naine. Ta oli väljapaistev kooli- ja seltskonnategelane, igati koloriitne kuju, erialase hariduse omandanud Helsingis, hiljem täiendanud ennast Pariisis. Ta oli Tallinnas Tuvi tänavas asuva Naiskutsekooli juhataja aastail 1922–1941. Anni Warmast sai Sibulate pere lähedane tuttav ja Leena Sibula südamesõbratar.

Kui Anni Warma 1949. aastal Siberisse küüditati, algas tema ja Leena Sibula vahel tihe kirjavahetus. Säilinud kirjades on kogu tolleaegse elu ilu ja valu. 1957. aasta kevadel tuli A. Warma asumiselt tagasi, kuid kahjuks ei olnud talle enam palju elupäevi jäänud.

1918. aastal tuli aga kõigil välismaalastel iseseisvunud Soome riigist lahkuda. Saksa okupatsiooni lõppedes asus minu isa elama Tallinna, kus temast sai 1921. aasta 15. jaanuaril Tallinna Linnaraamatukogu (alates 1925. aastast Tallinna Keskraamatukogu) juhataja. Keskraamatukogu juhatajanagi tegutses A. Sibul innukalt seltsielus. 1923. aasta veebruaris, kui asutati Tallinna Linnateenijate Meeskoor, sai A. Sibulast selle esimees.

Tallinna Keskraamatukogu arenes jõudsalt. 1925. aastal avati käsiraamatukogu, milles olid avariiulitel kasutamiseks tolle aja tähtsaimad teatmeteosed. Ajakirjandusega tutvumiseks oli ajalehesaal, kus olid saadaval tähtsaimad ajalehed mitmetest Euroopa riikidest. Seal oli võimalus lugeda isegi NSV Liidus välja antavaid ajalehti.

Sibul, A. (2000). Lehekülgi mäluraamatust. Allikas Videvik: http://www.videvik.ee/485/485index.html